

AB Vilniaus bankas
Prezidento patarėjo grupė

Tel.: 268 2517, 268 2508, 268 2521

Faks.: 268 2508

E-paštas: g.nauseda@vb.lt, a.budryte@vb.lt, v.tauraite@vb.lt

MAKRO KOMENTARAS

2004 m. kovo 25 d.

Ar nėra perdėtos puikios darbo užmokesčio augimo prognozės?

Likus vos šiek tiek daugiau nei mėnesiui iki dešimties naujų Europos Sąjungos narių „išventinimo“, dvejose iš jų kilo negendančių prekių pirkimo ažiotažas. Vieno Lietuvos dienraščio teigimu, estai suskubo apsirūpinti cukrumi, o latviams, atvirkščiai, baisiau pasirodė likti be druskos. Be to, pastarieji puolė kaupti degtukų atsargas. Tik lietuviai iki šiol laikosi santūriai. Gal be reikalo?

Visi, net ir tie, kurie galvotrūkiškai šluoja parduotuvių lentynas, puikiai suvokia, kad narystė ES nepritekliaus neatneš. Tiesiog anekdotišką kaimynų elgesį galima paaiškinti nebent laukiamu kainų lygio kilimu. Apie tai, kad ES „kainuoja“, pastaruoju metu populiariau kalbėti ir mūsų šalyje. Kita vertus, daugelis ekspertų nemato pagrindo panikai ir teigia, kad infliacijos (kurios, beje, Lietuvoje kol kas apskritai nėra) nereikia bijoti, nes atlyginimų augimas šiais metais bus spartus ir su kaupu kompensuos dėl kainų kilimo sumenkusią perkamąją galią.

Pasak vienos iš pirmaujančių pasaulyje konsultacijų bendrovės *Mercer Human Resource Consulting*, narystės ES metais nominalaus darbo užmokesčio augimas Lietuvoje turėtų net 5,1 procentinio punkto viršyti infliaciją. Optimistiškai į ateitį žvelgia ir vietos analitikai. Pavyzdžiui, Lietuvos laisvosios rinkos institutas tikisi, kad šiais metais vidutinis bruto darbo užmokestis padidės 6,4 proc., o metinis infliacijos tempas bus tik 2,2 proc. Finansų ministerijos prognozuojami analogiški rodikliai yra 6,1

proc. ir 1,4 proc., *Hansabanko* – 8,1 proc. ir 1,8 proc., *NORD/LB Lietuva* – 8,5 proc. ir 2,1 proc., o Vilniaus banko – 9 proc. ir 1,5 proc. Tiesa, įvairių institucijų atlyginimų prognozės nėra visiškai palyginamos, nes teikiamos šiek tiek skirtingiems rodikliams (dalis iš jų įskaito individualių įmonių duomenis, o dalis prognozuoja be šių duomenų).

Turbūt garsiausiai visuomenėje nuaidėjusi prielaida, kuria grindžiamas daugelio analitikų optimizmas dėl darbo užmokesčio kilimo, yra po gegužės 1-osios pagerėsiančios legalaus įsidarbinimo galimybės užsienyje. Nepaisant daugybės sunkumų pakeisti gyvenamąją vietą, tautiečius tikrai vilios keletą kartų didesni ES senbuvų atlyginimai. Naivu būtų teigti, kad visi, kurie norėjo išvykti, tai jau padarė praeityje. Antroji emigracijos banga gali būti net didesnė, nes sąlygos įsidarbinti Vakaruose po narystės ES bus palankesnės. Tad dalis šalies „protų“ ir rankų tikrai nutekės ir skatins vietinius darbdavius ieškoti būdų, kaip išsaugoti darbuotojus.

Pastaruoju metu ES valstybės, išsigandusios savo rinkėjų rūstybės ir pamiršusios savo ankstesnius pažadus, pradėjo kurti barjerus rytiečių invazijai į savo darbo rinkas. Iš penkiolikos senbuvų beliko tik Airija, kuri kol kas nežada taikyti jokių apribojimų darbo jėgos judėjimui. Tiesa, kitos valstybės pirmiausia pasistengė apsaugoti nuo piktnaudžiavimo savo socialinės saugos sistemas. Turint omenyje, kad daugelis lietuvių važiuoja į Vakarus dirbti ir

užsidirbti, o ne gyventi iš pašalpų, nereikėtų nuvertinti „protų“ nutekėjimo rizikos.

Prognozė, kad šiais metais vidutinis darbo užmokestis ūgtelės beveik 10 proc., neatrodo utopiška mažiausiai dėl keleto priežasčių.

Pabandėme įvertinti, kiek gali prireikti laiko, kol pasivysime dabartinį penkiolikos ES šalių atlyginimų vidurkį. Mūsų skaičiavimais, darant prielaidą, kad ES senbuvių darbo užmokestis ateityje nesikeis, o vidutinis bruto darbo užmokestis (be individualių įmonių) Lietuvoje didės po 9 proc. per metus, praeis beveik 25 metai, kol pasieksime jų lygį.

Be to, artimiausiu metu Lietuvoje gali pasikartoti Estijos ir Latvijos vidutinių atlyginimų augimo scenarijus. Po kritinių 1999 m. pirmiausiai darbo užmokestis kilimas įsismagino Estijoje, o praėjusiais metais sparčiausiai jis augo Latvijoje (žr. diagramą). Deja, Lietuvai kol kas nepavyksta šiuo požiūriu išsiveržti į priekį. Pavyzdžiui, 2003 m. ketvirtą ketvirtį, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, estų vidutinės algos padidėjo apie 9,4 proc., latvių – 11,3 proc., o lietuvių – tik 5,5 proc. Analogiški trijų Baltijos valstybių 2002 m. rodikliai buvo 10,8, 9,5 proc. ir 5,3 proc.

Pasivyti Baltijos kaimynus bent pagal neto (atskaičius mokesčius) darbo užmokesčio augimo spartą labai padėtų Lietuvos premjero A. Brazausko palaikomi ekspertų siūlymai mažinti darbo jėgos apmokestinimą. Šiuo metu didžiausias pagrindinis gyventojų pajamų

tarifas tebėra Lietuvoje (33 proc., Estijoje – 26 proc., Latvijoje – 25 proc.). Negalime pasigirti ir mažiausiomis darbdavių socialinio draudimo įmokomis (31 proc., Estijoje – 33 proc., Latvijoje – 26,1 proc.). Vėlykų proga paskelbtas minimalios mėnesio algos padidinimas nuo 2004 m. gegužės 1d. turės teigiamos įtakos oficialiai skelbiamai darbo užmokesčio statistikai, tačiau jo poveikis namų ūkių finansinei padėčiai nebus didelis. Pirmiausia turėtų išlošti tie, kuriems bus legalizuota dalis „vokelyje“ gaunamo atlygio, tačiau dirbantieji sunkiai pelną uždirbančiose smulkiose įmonėse rizikuoja netekti darbo arba gali būti priversti dirbti ne visą darbo dieną.

Vilties teikia tai, kad nyksta darbo užmokesčio kilimo tempų atotrūkis nuo kitų Baltijos valstybių: Lietuvos nedarbo rodiklis sparčiai mažėja ir artėja prie kaimynų lygio; darbo našumas auga sparčiausiai tarp Baltijos valstybių (*Eurostat* duomenimis, nuo 1995 m. iki 2002 m. jis padidėjo nuo 28,6 proc. iki 41,9 proc. ES senbuvių lygio, skaičiuojant pagal BVP perkamosios galios standartą); teigiamos įtakos oficialiai darbo užmokesčio statistikai turės jo legalizavimosi procesas, kuris Estijoje ir Latvijoje prasidėjo gerokai anksčiau, skatinamas tų pačių veiksmų kaip ir Lietuvoje – pensijų reformos ir gyventojų suaktyvėjimo finansinių paslaugų vartojimo srityje. Taigi, įvairių institucijų darbo užmokesčio augimo prognozės nėra „iš piršto laužtos“, bet pagrįstos ne viena įtikinančia prielaida.

